

מקור החיים

ל'וח יומי: שנה פשוטה — יא תשרי. י שבט. י סיון.
(ג) וְעֹגֶר נָמֵי הַמִּסְפֵּר (ג) בָּمָה דְּכַתִּיב (דברים כד ח): "הַשְׁמֵר בַּנֶּגֶע-הַצְּרֻעָת לְשֻׁמֶּר מִאָדָן וְלַעֲשׂוֹת", וּפְרַשּׁו בְּסִפְרָא (בחקתי פרשה א ג) דָמָה

באר מים חיים

atzlam, כי השמר בנגע הצרעת — מנגע הצרעת, לשמור מאד — שלא חבואך, ולעשות בה ככל אשר יודו אתכם הכהנים. וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים — שתהא מזכיר זאת בפיך, עד כאן לשונו. ואף שאפשר לומר, אף לדברי רמב"ן איןנו לאו גמור, רק מרוביא בעלה דלשומו מאד דריש הספרא, ועיקר הלאו דהשמר — וכל שמירה הוא לא תעשה — ATI לказיצת בהרת, שהוא לאו גמור לכל מוני המצוות, על כל פנים דין דורייתא הוא מרוביא דקרה, שצינו השם יתברך לשמור מאד, שלא להסיח מלבנו מהזהר מלשון הרע, כדי שלא יביא אותנו האיסור לצרעת:

ומה שמנינו אותו בגררא דלאוין, אף דקיים לו (עירובין צו). השמר דכתיב אצל עשה עשה, והכא כחיב אצל זכור שהוא עשה, כדלקמן בעשין אותן א', וכן משמע בספרחרדים" (פרק ט אותן מה) י"ז, מושם לדען"ד נראה דהכא אני, כיון דעתך קרא זה ATI לאו גמור, והוא לאו דказיצת

שסיפר עליו איןנו אמרת כל-כך, על כן כודאי לא יבוש לערב בחוץ הסיפור דבר שאיןנו אמרת, כדי להטעים את הדבר לפני השומע. וכן כתוב בספר "יד הקטנה" (פרק ט אותן ח) מהלכות דיעות שלו י"ז, דלאו זה כולל בכל גונני עיין שם:

ולאו זה כולל נמי להמקבל גס-כין כנ"ל, ובין על לשון הרע ובין על רכילות, כמו שמכואר בהדייא ב"שער תשובה" לרביינו יונה (במאמר ריג יב) ובמאמר רכה יג) עיין שם. וידוע דאיסור לשון הרע הוא בפניו ושלא בפניו כדלקמן, הרי דלאו זה כולל בכל השמונה אופנים:

(ג) וְעוֹבֶר נָמֵי וּכְוֹ'. מקור הדברים הוא בספר הביאו הרמב"ן בפרשת תצא (דברים כד ט) וז"ל: "זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים" וגוי, יכול לבלבך? כשהוא אומר: "השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות" (שם) הרי שמירות הלב אמר, הא מה אני מקיים זכור? שתהא שונה בפיך: וכתב הרמב"ן על זה וזה לשונו: ופירושה

אוצר חיים

יא] המקבל לשון הרע בכל בעל לשון הרע. ואמרו אשר בכל אזהרות הלאו של לא חשא שמע שוא, כבר נכנס בה גם כן אזהרה למקבל לשון הרע, וכך אמרו במלילתא לא חשא שמע שוא הרי זו אזהרה למקבל לשון הרע. וענינו כי כל דיבור האסור הנמאס והנהעב אף על פי שהוא אמרת נקרו שוא וشكර, ככלומר שאין בו ממש ויסוד ואין טוב נמצא בו כי אם רע, כענין שנאמר אשר לא נשא לנפשו וענינו לעניינים רעים. זאת היא אומרו יתברך לא חשא שמע שוא, ריצה שכארה הדיבור הנחעב אסורין לדברו כמו כן אסורין לשמע ולקבלו.

יב] והנה הוזכרנו במה שכחוב לא חשא שמע שוא, שלא נאמין לבניו ספרו לשון הרע להחזיק במחשבתנו כי הדברים אמרת, ולהבזות בענינו את מי שנאמרו עליו.

יג] והוזכרנו מן התורה שלא לקבל לשון הרע שנאמר לא חשא שמע שוא. ונאמר מושל מקשיב על דבר שקר כל משורתיו ורשעים. ופירשו חז"ל כאשר המושל מקבל לשאה"ר ודבריו רכילות ייעשו משורתיו ורשעים

והולכי רכילים למצוין חן בענייניהם. (ועיין הלכות איסורי רכילות כלל ה' באර מים חיים אותן א'). יד] זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים וسمיך ליה השמר בנגע צרעת, כלומר השמר פן חשכח ותדברו לשון

מקור החיים

**שְׁפַתְבָּה הַתּוֹרָה לְשִׁמְדָּר מֵאַד, הַפְּנִינה שֶׁלָּא לְשֻׁפְחָה מִלְּהֻזָּה רַמְלָה-הַרְעָ, שֶׁלָּא
תִּבְאַו עַלְיָךְ הַאֲרַעַת עַל-יָדִי סְפֹור הַזָּה:**

באר מים חיים

בהרתו, אפשר דגם זה נכנס בכלל לאו. ידו. ועוד ראייה מדואג שנענש בצרעת כדאיתא בסנהדרין (קו:) ייח', וידואג רוכל היה כדאיתא בכמה מקומות יט': וככלנו נמי אף שלא בפניו ממעשה דמים, דהיתה גם כן שלא בפניו ממשה כדאיתא בספר פרשת תצא (דברים כד ט) כן, ואף-על-פייכן נענשה בצרעת, ובוודאי על אמת גס-יכן העונש הזה, כדאיתא ברבותינו זכרונם לברכה כא] שלושה אמרו אמרת דואג ובני רמון הבארותי וכו', ואף-על-פייכן נענש דואג וכנייל, ואין חילוק בין איסור רכילות לשאה"ר וכנייל. אך על המקביל צריך עיון, אם הוא שותק ואני מסיעו לו בשום דברו, רק שהוא מאמין לו

ובפרט לפי מה שכח המהרש"א בשבועות (כ:) בחידושי אגדות טו, דכל היכי דיש בעניין הזה לאו גם כן אז חזר העניין לכלו, דכל היכי דכתיב שמירה הוא לא תעשה. אם כן בעניין לשון הרע דיש גם כן לאו שלא תלך רכילה (ויקרא יט טו) כמו שכח הרמב"ם (הלוות דעת פ"ז ה"א-ב' טז),athi גם כן האיש שמירה לאו:

ומה שסתמנו הדברים וככלנו לאו זה אף ברכילות, משום דבאמת רכילות מביא גם כן לידי צרעת, כדמותם בערךין (טו). יוז בגמרה דמשני הא דאהנו מעשו נגעים באים עליו, פירש רש"י שנתקוטטו על

או צ ר ה ח י י מ

הרע ותולקה כמותה. ודרשו בספר השמר בלבד זכור בפה, וכיימה לנשמר הכתוב אצל מצות עשה, הליך מצוה על האדם להעלות על לבו כל יום דבר מרימים ועונשה, כדי שיסגור פיו ויחור מלדבר לשון הרע, וזה עון גדול.

טו) דיבור המתחיל זכור ושמור בדברו אחד נאמרו. מה שהקשה הראים לדברי הרמב"ן הא אמרין דהשומר רעשה עשה הוא, לאו קושיא היא כלל, דלא אמרין היכי דהשמר שעשה הוא אלא היכא שלא שייך במצבה ההיא לא תעשה, אבל הכא במצבה שבת כיוון דaicא ביה מצות לא תעשה כמפורט בהאי קרא לא תעשה כל מלאכה, איתך לנמייז בתר כלין דהשמר אינו אלא לא תעשה.

טו) הובא לעיל אותו א. יוז אמר רבינו שמואל בר נחמני אמר רבינו יונתן על שבעה דברים נגעים באין, על לשון הרע דכתיב מלשוני בסתר רעהו אותו עצמת וכו'. אני והא אמר רבינו ענני בר ששון למה נסכמה פרשת בגדי כהונה לפרש קרבנות, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין וכו', מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבකול ויכפר על מעשה הקול וכו'. לא קשיא הא דאהנו מעשו הא דלא אהנו מעשו, אי אהנו מעשו אתה נגעים עליו אי לא אהנו מעשו מעיל מכפר.

יז) רב אמר (דואג) נצטרע. יט) עיון רבינו יונה (מאמר רכב) החלק השלישי הולך וርכילד, והוזהרנו על זה מן התורה שנאמר לא תלך רכילד בעמיך. וגם זה נקרא לשאה"ר, והוא בכלל כת מספרי לשאה"ר. כמו שזכרו רוז"ל על דואג האדומי שהיה בעל לשאה"ר כי הגיד לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך. (ועיון כסוף משנה פ"ז הל' דעתות ה"א הובא להלן הלכות רכילות בפרק מים חיים כלל א' סק"ד).

כו) זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים. וכי מה עניין זה זה, סמכו עניין לו למדך שאין נגעים באים אלא על לשון הרע. והרי דברים קל וחומר, ומה מרים שלא דברה אלא שלא בפניו של משה ולהנימתו של משה ולשבחו של מקום ולבניינו של עולם כך נענשה, כל המדבר בגנותו של חיירו ברכבים על אחת כמה וכמה. כא) ברייתא מעשה תורה (המיוחס לרביינו הקדוש) סימן של"ב. ג' אמרו אמרת ואברדו מן העולם הזה ועולם הבא, מרגלים, ודואג, ובני רמון הבארותי.

מקור החיים

(ד) **יעוגר** נמי המספר והמקבל בלאו ד"לפנִי עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט יד) (ד), כי כל אחד נתן מכשול לפנִי חברו שיעבר על לאוין המפרשין בתורה. אך יש חילוק בין המספר והמקבל בזה: דהמספר עוגר

באר מים חיים

בלבו, אם גם הוא נלקה בצרעת עbor זה, בודאי אין רצונו של מלאה שיכפור לו הלווה הלואתו, ואף-על-פי-כן אמרין דעוכר משום דמכין לו סיבת העבירה, וכן בהמכה לבנו גדול אמרין במועד קטן (ז). הנה דעוכר משום לפנִי עיר, והטעם משום דגורם לו לחטא נגדו, אף דבודאי אין רצונו של אביו שיתריס הבן נגדו, וכל וחומר בנידון דין, שהוא מטעים את הדברים באזניו ופתחתו, עד שמקבל את הדבר, דעוכר: וכן משמע מלשון הרמב"ם ב"ספר המצוות" (מצוה רצט) וזה לשונו: הזהיר מהכשל קצתינו וכור' או יסבב אותה, כי הוא יביא האיש ההוא לעון ובעזרתו הכשלו שומעים ממנו לא היה מדריך אלא הקייר, והמספר בודאי גם כן עוכר על לאו דלפנִי עיר, משום دائ לא היה לווה ממנו לא היה מלוחה ולא היה בא לידי עבירה, והכי נמי כן הוא, אילו לא היו שומעים ממנו לא היה מדריך אל הקייר, וזהו מזו אמרו בבבא מציעא (שם), ועודלה מזו אמרו בבבא מציעא (שם), דהמלואה לחבירו שלא בעדים עוכר על לפנִי עיר, כי הוא נתן מכשול לפנִי המקבל. וזהו מזו אמרו בבבא מציעא (שם), וזהו על רוחו לכפר, עד כאן לשונו. ואם-כן קל וחומר בנידון דין, דמה התם הרע לעניין המספר והמקבל:

אוצר החיים

כב) הזהיר מהכשל קצתינו את קצתינו, והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר נפתח בו, ובאה האזהרה מלרכותו ומלהכשלו אבל תישירתו על הדבר שתחשוב שהוא טוב וישראל, והוא אומרו ולפנִי עור לא תנתן מכשול וכו'. ולאו זה כולל גם כן מי שיעזר על עבירה או יסבב אותה, כי הוא יביא האיש ההוא לעון, ובעזרתו הכשלו וחזור עוד ויפתחו ויעזרו להשלים עבירותו או יכין לו סיבת העבירה, ומאלו הפנים אמרו במלואה ולווה בריבית — דשניות עוכרים בלאו דלפנִי עיר, כי כל אחד משניהם עוזר את חבריו והchein לו להשלים את העבירה, עד כאן לשונו הטהור. והכי נמי דכוותיה בלשון הרע לעניין המספר והמקבל:

כג) כתוב בפרשת קדרושים לפני עור לא תנתן מכשול, בכלל אזהרה זו כל דבר שאדם מזהר והוא עור באותו דבר שאינו יודע, או אפילו יודע ואינו יכול לעשות איסור זה ובא חברו והמציא לו, עוכר בפלפני עור לא תנתן מכשול.

כד) אמר אביי וכו' המלה עוכר בכלל וכו', משום לפני עור לא תנתן מכשול וכו', לזה עוכר וכו' ולפנִי עור וכו'.

כה) דאמתא דברyi חייתה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, אמרה להוי ההוא גברא בשמחא, דקעבר משום ולפנִי עור לא תנתן מכשול, [דכין] גדול הוא שמא מבעט באביו והוא לייה איהו מכשלו. וש"י], דתנייא ולפנִי עור לא תנתן מכשול במא לבנו הגודל הכתוב מדרכו.

מקור החיים

בְּלֹאוֹ זֶה בֵּין אֲם הַשׁוֹמָעִים רַבִּים אוֹ מִזְעַטִּים, וְאַדְרָבָה כָּל שִׁיתְרָבוֹ הַשׁוֹמָעִים, יַתְרָבָה עַלְיוֹ הַלָּאוֹ הַזֶּה, כִּי הוּא נוֹתֵן מִכְשָׁול לִפְנֵי כֹּמֹה אָנָשִׁים. לֹא כֵּן הַמִּקְבֵּל (2) אָפָּשָׁר (3) דָּאיָנוֹ עֹבֵר בְּלֹאוֹ זֶה רַק אִם הוּא לְבָדוֹ שׁוֹמָעַ מִמְּנָוֹ עַתָּה הַלְּשׁוֹן-הֶרְעָא אוֹ הַרְכִּילּוֹת, וְאַלְוֹ הִיא הַוְּלָגָע עַתָּה מְאַצֵּלוֹ לֹא הִיא לוֹ אֶל מַיִּסְפֵּר הַלִּישָׁנָא בִּישָׁא שְׁלֹו, אֶכְלָל אִם יְשַׁ בְּלָעְדוֹ שׁוֹמָעִים אֶחָרִים בַּעַת מַעַשָּׂה, אָפָּשָׁר דָּאיָן עֹבֵר הַשׁוֹמָעַ עַל לֹא זֶה, כִּי אִם עַל לְאוֹין אֶחָרִים הַמִּפְרְשִׁים בְּפִתְחִיחָה זוֹ, עִין בְּבָאָר מִים חִיִּים". וְכֹל זֶה אִם בָּא אַחֲרַת הַתְּחִילָה הַסְּפּוֹר, אֶכְלָל הַרְאָשׁוֹן שַׁהְתִּחְיֶל לְסִפְרָלִפְנֵיו, אֶפְ שְׁבָאוֹ אַחֲרַכְךָ אֶל הַשְׁמוּעָה הֶרְעָא הַזֶּאת עוֹד אָנָשִׁים, בּוֹנְדָאי עֹבֵר בְּכָל גָּוֹנִי, כִּי עַל-יָדָו הַתְּחִילָה הַאַסְרוֹ:

וַיְצַלֵּל כָּל פָּנִים, צָרִיךְ לְהַזְהָר מִאַד מִחְכּוֹרוֹת בְּאֶלְהָה שְׁלָא לִישְׁבַּעַם, כִּי לְמַעַלָּה כָּלָם נִכְתָּבֵין בְּשֵׁם חַבּוּרָת רְשֻׁעָה, כִּי בֵּן אִתָּא בְּצֹוֹאת רְבִי אַלְיָזָר הַגָּדוֹל שָׁצֹה לְהַזְרָקָנוֹס בֶּןּוֹ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בָּנִי, אֶל תִּשְׁבַּע בְּחַבּוּרָת הַאוּמְרִים גָּנָאי מַחְבְּרֵיכֶם, כִּי כַּשְּׁהַדְּבָרִים עַוְלִים לְמַעַלָּה בְּסִפְרָנִכְתָּבֵין, וְכֹל הַעוֹמְדִים שֶׁם נִכְתָּבֵין בְּשֵׁם חַבּוּרָת רְשֻׁעָה (אַינוּ מִפְרָקִי דָּרְ"א, אֶלָּא סִפְרָ בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְשֶׁם כָּתוּב בְּסִוףְ הַסִּפְרָ):

בָּאָר מִים חִיִּים

(2) ומה שכתבתי בפנים חילוק לעניין מהשומעים בלבד זה, דומיא דמאכיל איסור לכמה אנשים, דכל שיתרבו האוכלים יתרבה האיסור על המאכל, ואם-יכן ממי לא עבר כל אחד מהشומעים על לאו דלפני עיר, על שהוא מכשיל את המספר בלבד שלא תשיא, וצריך עיון:

ודע דלאו זה, דלפני עיר, שייך בכל המשמונה אופנים בפשיות, כיוון דעתם האיסור של לשון-הרע שייך בכל האופנים

מקבל, הוא מעובודה זהה (ו): כו ראמירין שם דלפני עיר מון התורה אין עובר רק בדקאי בתרי עברי דנהרא, ועיין שם בר"ז לעניין דרבנן כו:

(3) ומה שלא החלטתי דבר זה וכ כתבתי בלשון אפשר. משום דיש לי צורך עיון, אולי גם כזה עובר על לפני עיר, כיוון דחויזין דהקפידה התורה על המספר על שהוא משיא שמע שוא, כדאיתא בפסחים (ק"ח). כה קרי

או צְרָר הַחִיִּים

כו אמר רב כי נתן מניין שלא יושיט אדם כוס של יין לנוייר ואבר מן החיה לבני נח, חלמוד לומר ולפני עיר לא תחן מכשול, והאanca דכי לא יהכנין ליה שקלאי איהו וקעבר משום לפני עיר לא תחן מכשול, הaca במאי עסakinן דקאי בתרי עברי נהרא.

כו זה לשונו: ומיהו משמע דהני מיili (دلיכא לפני עיר אם יכול ליטלו בלבד הaci) לעניין איסורא דאוריתא, אבל מכל מקום מדרבנן מיהא איסור שהרי מחויב הוא להפרישו מאיסור והיאך יסיע ידי עוברי עבירה. כה הובא לעיל אותה ה.